

ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ

ΟΤΑΝ τέλειωσε τὸ τραγούδι τοῦ ὀδοιπόρου καὶ ἴσκιου, ἡ σπηλιὰ γιόμισε ξαφνικὰ γέλια καὶ θόρυβο: κ' ἐπειδὴ οἱ μαζεμένοι ἐκεῖ ξένοι του μιλούσανε ὅλοι μαζί, μαζί κι ὁ γαῖδαρος πού δὲ μπορούσε πιά νὰ μείνει ἤσυχος ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐνθάρρυνση, ὁ Ζαρατούστρα ἐνίωσε κάποιαν ἀποστροφή καὶ διάθεση γιὰ κοροϊδία ἐναντίον τῶν ἐπισκεπτῶν του, μ' ὅλο πού, συνάμα, χαιρότανε γιὰ τὴν εὐθυμία τους. Γιατὶ αὐτὸ τοῦ φαινότανε σημάδι θεραπείας. Γλίστρησε, λοιπόν, ἔξω, στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα καὶ μίλησε στὰ ζῶα του.

«Τί ἔγινε, λοιπόν, ἡ ἀπελπισία τους; εἶπε κι ἄρχισε νὰ ξαλαφρώνει κι ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴ μικρὴ φούρκα του, —θαρρῶ πῶς κοντά μου ξεμάθανε τὴν κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας!

Ἄν καὶ δὲν ξέμαθαν, δυστυχῶς, ἀκόμη καὶ νὰ κραυγάζουν!»
Κι ὁ Ζαρατούστρα ἔφραξε τ' αὐτιά του, γιὰ τὴ στιγμὴ κείνη ἀκριβῶς ἔσμιγε καὶ μὲ τὸν πιὸ παράξενο τρόπο τὸ Ν-αὶ τοῦ γαϊδάρου μὲ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων ἐκείνων!

«Εἶναι εὐθυμοί, ἄρχισε πάλι, καί, ποιὸς ξέρει; ἴσως καὶ εἰς βάρος τοῦ φιλοξενητῆ τους· κι ἂν ἔμαθαν ἀπὸ μένα νὰ γελοῦν, αὐτὸ πού ἔμαθαν ὡστόσο δὲν εἶναι τὸ γέλιο μου.

Μὰ τί σημασία ἔχει αὐτό; Εἶναι γέροι: γιαιτρεύονται μὲ τὸν τρόπο τους, γελοῦνε μὲ τὸν τρόπο τους· τ' αὐτιά μου ὑπόφεραν καὶ χειρότερα χωρὶς νὰ πάθουνε τίποτα.

Ἡ μέρα τούτη εἶναι μιὰ νίκη: ἀλαφρώνει κιόλας, πετᾶ τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας, ὁ παλιὸς ἄσπονδος ἐχθρὸς μου! Πόσο καλὰ θὰ τελειώσει τούτη ἡ μέρα, πού τόσο ἄσκημα καὶ δύσκολα ἄρχισε!

Καὶ θέλει νὰ τελειώσει. Τὸ βράδι ἔρχεται κιόλας: καθαλλάρης περνᾶ τὴ θάλασσα ὁ καλὸς καθαλλάρης! Πῶς σειέται ὁ μακάριος, πού ἐπιστρέφει στὸ σπίτι του, πάνω στὴν πορφυρὴ σέλλα του!

Ὁ οὐρανὸς κοιτάζει μὲ καθαρὰ μάτια, ὁ κόσμος πλαγιάζει βαθιά: ὦ ὅλοι ἐσεῖς ἀξιοθαύμαστοι, πού ἦρθατε κοντά μου, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ζεῖ κανένας κοντά μου!»

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Καὶ πάλι ἔφτασαν ὡς ἐκεῖ οἱ κραυγές καὶ τὰ γέλια τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων, μέσα ἀπὸ τὴ σπηλιὰ, καὶ τότε ξανάρχισε:

«Δαγκώνουνε, τὸ ἀγκίστρι μου πιάνει, ὑποχωρεῖ κι ὁ ἐχθρὸς τους, τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας. Μάθανε κιόλας νὰ γελοῦνε μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τὸν ἴδιο: ἀκούω καλά;

Ἡ ἀνδροτροφὴ μου, τὰ χυμώδη καὶ ρωμαλέα ρητά μου φέρνουν ἀποτέλεσμα: κι ἀληθινὰ, δὲν τοὺς ἔθρεψα μὲ λάχανα πού φέρνουν φούσκωμα! Παρὰ μὲ τροφὴ πολεμιστῶν, μὲ τροφὴ κατκτητῶν: νέες ἐπιθυμίες ξύπνησα.

Νέες ἐλπίδες εἶναι στὰ μπράτσα καὶ στὶς γάμπες τους, οἱ καρδιές τους τεντώνονται. Βρίσκουνε νέες λέξεις, γρήγορα τὸ πνεῦμα τους θ' ἀνασαίνει μέσα στὴν τόλμη.

Τέτοια τροφή δὲ μπορεῖ, φυσικά, νὰ ἔναι γιὰ παιδιὰ, οὔτε καὶ γιὰ ποθοπλάνταχτες γριές καὶ νεαρές γυναικοῦλες. Διαφορετικὰ πείθει κανεὶς τὰ δικά τους σωθικά· δὲν εἶμαι ὁ κατάλληλος γιατρός καὶ δάσκαλος γιὰ δαῦτες.

Ἡ ἀηδία ὑποχωρεῖ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνώτερους ἀνθρώπους: ἔ, λοιπόν, αὐτὴ ἔναι ἡ νίκη μου! Στὸ βασίλειό μου θὰ γίνουν πιὸ βέβαιοι, κάθε ἀνόητη ντροπὴ θὰ τοὺς φύγει, ξεχειλίζουν.

Ξεχειλίζουν οἱ καρδιές τους, οἱ καλὲς ὥρες ξαναγυρίζουν κοντὰ τους, πανηγυρίζουν καὶ μηρυκάζουν πάλι, — θὰ γίνουν εὐγνώμονες.

Αὐτὸ τὸ θεωρῶ σὰν τὸ καλύτερο σημάδι: θὰ γίνουν εὐγνώμονες. Δὲ θὰ περάσει πολὺς καιρὸς ἀκόμη καὶ θ' ἀνακαλύψουν γιορτὲς καὶ θὰ ὑψώσουν μνημεῖα στὶς παλιές χαρὲς τους.

Βρίσκονται σ' ἀνάρρωση! » Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, χαρούμενος, στὴν καρδιά του καὶ κοίταξε μακριά. Τὰ ζῶα του, ὅμως, στριμώχτηκαν κοντὰ του καὶ σεβάστηκαν τὴν εὐτυχία του καὶ τὴ σιωπὴ του.

2

ΞΑΦΝΙΚΑ, ὅμως, τὸ αὐτὶ τοῦ Ζαρατούστρα τρόμαξε: γιατί ἡ σπηλιά, ποὺ ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή ἦταν γιομάτη θόρυβο καὶ γέλια, ἔγινε ἀπότομα νεκρικὰ σιωπηλή· — μὰ ἡ μύτη του ἔνωσε μιὰ μοσκομύριστη εὐωδιὰ πυκνοῦ καπνοῦ καὶ λιθανωτοῦ, σὰ νὰ καίονταν κυπαρισσόμηλα καὶ πευκόμηλα.

«Τί νὰ συμβαίνει ἄραγε; Τί νὰ κάνουνε τάχα ἐκεῖ μέσα; ἀναρωτήθηκε καὶ γλίστρησε κατὰ τὴν εἴσοδο τῆς σπηλιάς, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ μέσα χωρὶς νὰ τὸν προσέξουν οἱ ξένοι του. Πλὴν, ὦ θαῦμα θαυμάτων! Τί τοῦ ἔμελλε νὰ δεῖ μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια!

«Ξαναγίνανε ὅλοι εὐσεβεῖς, προσεύχονται, τρελλαθήκανε!» — εἶπε κι ἀποροῦσε σὲ ὑπέρτατο βαθμό. Καί, μὰ τὴν ἀλήθεια, ὅλοι κείνοι οἱ ἀνώτεροι ἀνθρώποι, οἱ βασιλιάδες, ὁ ἐκτὸς ὑπηρεσίας Πάπας, ὁ ἀπαίσσιος μάγος, ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, ὁ ὁδοιπόρος καὶ ἴσκιος, ὁ γέρο προφήτης, ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος καὶ ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπος: ἦσαν πεσμένοι ὅλοι στὰ γόνατα σὰν παιδιὰ καὶ σὰν εὐπιστες γυναικοῦλες καὶ προσκυνούσαν τὸν γαῖδαρο. Καὶ κείνη κεῖ ἴσα-ἴσα τὴ στιγμή ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπος ἀρχίζε νὰ γλοφυτίζει καὶ νὰ ξεφυσᾷ, σὰ νὰ ἔθελε νὰ βγεῖ ἀπὸ μέσα του κάτι ἀνέκφραστο· μὰ ὅταν κατάφερε ἀληθινὰ νὰ τὸ βγάλει ἔξω μὲ λόγια, γιὰ δὲς, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ εὐλαβικὴ, παράξενη λιτανεὶα πρὸς αἶνον τοῦ γαϊδάρου, ποὺ προσκυνούσαν καὶ θύμιαζαν. Πλὴν ἡ λιτανεὶα ἤχησεν ἔτσι:

Ἄμην! Καὶ δόξα καὶ τιμὴ καὶ σοφία κ' εὐγνωμοσύνη κ' ἐγκώμια καὶ δύναμη στὸν Θεό μας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Φορτώνεται τὸ βάρος μας, γίνεται δούλος μας, εἶναι ὑπομονετικὸς ἀπὸ καρδιάς καὶ ποτὲ δὲ λέει Ὁχι καὶ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεό του, τὸν παιδεύει.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Δὲ μιλάει ποτέ, παρὰ μόνο γιὰ νὰ πεῖ Ναὶ στὸν κόσμο ποὺ τὸν δημιούργησε: ἔτσι ἐγκωμιάζει τὸν κόσμο του. Ἡ πονηρία του εἶναι αὐτὴ ποὺ τὸν κάνει νὰ μὴ μιλά. ἔτσι σπάνια ἔχει ἄδικο.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἄφανῆς περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸν κόσμο. Γκρίζο εἶναι τὸ χρῶμα τοῦ κορμιοῦ ποὺ σ' αὐτὸ τυλίγει τὴν ἀρετὴ του. Ἄν ἔχει πνεῦμα, τὸ κρύβει· ὄχι, ὅμως, πιστεύουνε στὰ μακρυὰ του αὐτιά.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Τί μεγάλη σοφία ποὺ εἶναι τ' ὅτι ἔχει μακρυὰ αὐτιά καὶ ποὺ λέει μόνο Ναὶ καὶ ποτὲ Ὁχι! Μὴ καὶ δὲν ἐδημιούργησε τὸν κόσμο κατ' εἰκόνα του, ὅσο τὸ δυνατό, δηλαδή, πιὸ κουτό;

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἀκολουθεῖς ἴσιους καὶ λοξοὺς δρόμους· λίγο σὲ νοιάζει τί θεωροῦμε οἱ ἄνθρωποι ἐμεῖς σὰν ἴσιο καὶ σὰν λοξό. Πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ εἶναι τὸ βασίλειό σου. Ἡ ἀθωότητά σου εἶναι νὰ μὴν ξέρεις τί εἶναι ἀθωότητα.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Γιὰ δές, ἀλήθεια, ποὺ κανένας δὲ διώχνει μακρυὰ σου οὔτε τοὺς ζητιάνους οὔτε τοὺς βασιλιάδες. Ἀφήνεις τὰ παιδιά νὰ ἔρχονται κοντά σου κι ὅταν τὰ χαμίνια σὲ τραβοῦνε, τότε μὲ τὸν πιὸ ἀπλὸ τρόπο τοὺς λές Ν-αί.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἀγαπᾷς τὶς γαϊδάρες καὶ τὰ φρέσκα σύκα, δὲν εἶσαι δύσκολος στὸ φαῖ σου. Ἐνα γαϊδουράγκαθο κάνει τὴν καρδιά σου νὰ λιγουρεύει, τὴ στιγμὴν ἀκριδῶς ποὺ πεινᾷς. Σ' αὐτὸ ἀκριδῶς ἔγκειται ἡ σοφία ἐνὸς Θεοῦ.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΓΑΪΔΑΡΟΥ

1

Σ' ΑΥΤΟ τὸ σημεῖο τῆς λιτανείας ἀκριδῶς ὁ Ζαρατούστρα δὲ μπόρεσε πιά ν' αὐτοκυριαρχηθεῖ καὶ φώναξε κι ὁ ἴδιος Ν-αί, πιὸ δυνατὰ ἀκόμα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ γαῖδαρο, καὶ πήδησε στὴ μέση-μέση τῶν τρελλαμένων ξένων του. «Μὰ τί κάνετε ἐκεῖ, ὦ παιδιά τοῦ ἀνθρώπου; φώναξε, ἀνασηκώνοντας ἀπὸ χάμω τοὺς προσκυνοῦντας. Ἀλλοίμονο, ἂν σᾶς ἔβλεπε καὶ κανεὶς ἄλλος ἐχτὸς ἀπὸ τὸ Ζαρατούστρα:

Καθένας θὰ λόγιαζε πῶς μὲ τὴν καινούργια πίστη σας γίνατε οἱ χειρότεροι βλάσφημοι ἢ οἱ τρελλότερες ἀπὸ τὶς τρελλότερες γριῆς γυναικούλες!

Καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὦ γέρο Πάπα, πῶς συμφωνεῖς μὲ τὸν ἑαυτοῦ σου, προσκυνώντας ἐδῶ ἕναν γαῖδαρο σὰν Θεό;

«Ὡ Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκεν ὁ Πάπας, μὲ συμπαθῆς, μὰ κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὸ Θεὸ εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ ξέρω καλύτερα ἀπὸ σένα. Καὶ μὲ τὸ δίκιο μου.

Καλύτερα νὰ λατρεύεις τὸ Θεὸ καὶ κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μορφή, παρὰ κάτω ἀπὸ καμιὰ μορφή! Σκέψου τὸ ρητὸ αὐτό, ὦ ὑψηλὲ φίλε μου: γρήγορα θὰ μαντέψεις πῶς σοφία κρύβεται σ' αὐτὸ τὸ ρητό.

Αὐτὸς ποὺ εἶπε πῶς «ὁ Θεὸς εἶναι ἕνα πνεῦμα» — ἔκανε ὡς τὰ τώρα τὸ μεγαλύτερο θῆμα καὶ πῆδημα πρὸς τὴν ἀπιστία πάνω στὴ γῆ: ἕνας τέτοιος λόγος δύσκολα ἐπανορθώνεται πάνω στὴν γῆ!

Ἡ γέριχη καρδιά μου ἀναπηδᾷ καὶ σκιρτᾷ ποὺ ἀκόμα ὑπάρχει κάτι πάνω στὴ γῆ γιὰ νὰ τὸ λατρεύει. Συγχώρεσέ το αὐτό, ὦ Ζαρατούστρα σὲ μιὰ γέριχη, εὐσεβὴ παπικὴ καρδιά! —»

— «Καὶ σὺ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στὸν ὀδοιπόρο καὶ ἴσκιο, ὀνομάζεις τὸν ἑαυτοῦ σου ἐλεύθερο πνεῦμα καὶ καυχιέσαι γι' αὐτό. Τί σημαίνουν τότε αὐτὲς οἱ εἰδωλολατρεῖες κ' οἱ παπαδίστικες τελετές;

Αὐτὰ ποὺ κάνεις ἐδῶ εἶναι χειρότερα, ἀλήθεια, ἀπ' ὅσα ἔκανες μὲ τ' ἀπαίσια, μελαψὰ κορίτσια σου, ὦ κακὲ καινούργιε πιστέ!»

«Ἀρκετὰ κακός, ἀποκρίθηκεν ὁ ὀδοιπόρος καὶ ἴσκιος, ἔχεις δίκιο: μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω ἀπάνω σ' αὐτό; Ὁ παλιὸς Θεὸς ζεῖ ἀκόμα, ὦ Ζαρατούστρα, καὶ μπορεῖς νὰ λὲς ὅ,τι θέλεις.

Ὁ ἀσκημότερος ἄνθρωπος φταίει γιὰ ὅλα: αὐτὸς τὸν ἀνάστησε πάλι. Κι ὅταν λέει πῶς τὸν σκότωσε κάποτε: ὁ θάνατος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πρόληψη μόνο γιὰ τοὺς Θεούς».

— «Καὶ σὺ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, ὦ ἀπαίσια γέρο μάγε, τί ἔκανες! Ποιὸς θὰ πιστέψει πιά σὲ σένα σ' αὐτοὺς τοὺς ἐλεύθερους καιροὺς, ὅταν ἐσὺ πιστεύεις σὲ τέτοιες γαῖδουροποιήσεις τῶν Θεῶν;

Αὐτὸ ποὺ ἔκανες ἦταν κουταμάρα· πῶς μπόρεσες, ὁ ἔξυπνος ἐσύ, νὰ κάνεις μιὰ τέτοια κουταμάρα;»

«Ὡ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκεν ὁ ἔξυπνος μάγος, ἔχεις δίκιο, δὲν ἦτανε παρὰ μιὰ κουταμάρα, — καὶ μένα μοῦ κόστισε, ἐπίσης, πολὺ ἀκριδιά.»

— «Καὶ σὺ ἐπίσης, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα σ' ἐκεῖνον ποὺ εἶχε συνείδηση τοῦ πνεύματος, ζύγισέ το καλά καὶ βάλε τὸ δάχτυλό σου στὴ μύτη σου! Ὅλ' αὐτὰ τὰ δέχεται, λοιπόν, ἡ συνείδησή σου;

Τὸ πνεῦμα σου, λοιπόν, δὲν εἶναι τόσο καθαρὸ γιὰ τὶς λατρεῖες αὐτὲς καὶ τὸ θυμίαμα αὐτῶν τῶν ψευτοευσεβῶν;»

«Ἐπάρχει κάτι σ' αὐτό, ἀποκρίθηκεν ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος, ὑπάρχει κάτι σ' αὐτὸ τὸ θεατροκάμωμα ποὺ κάνει πολὺ καλὸ στὴ συνείδησή μου.

Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύω σὲ Θεό: τὸ βέβαιο, ὅμως, εἶναι πῶς μόνο κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μορφή μου φαίνεται ὅτι ἀξίζει ἀκόμα νὰ πιστεύουμε τὸ Θεό.

Ὁ Θεὸς πρέπει νὰ ἴναι αἰώνιος, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τῶν εὐλαδέστατων: ὁποῖος ἔχει τόσον πολὺ καιρὸ στὴ διάθεσή του, ἀφήνει καιρὸ στὸν ἑαυτὸ του. Ὅσο γίνεται πρὸ ἀργὰ καὶ πιὸ κουτά: γιὰ νὰ μπερέσει ἔτσι νὰ τραβήξει μακρύτερα.

Κι ὁποῖος ἔχει πάρα πολὺ πνεῦμα, αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτὸ του τὴν πολυτέλεια τῆς βλακειᾶς καὶ τῆς τρέλλας. Σκέψου τὸ αὐτὸ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου, ὦ Ζαρατούστρα!

Κι ὁ ἴδιος ἐσύ, ἀληθινά, θὰ μπορούσες, ἐπίσης, μιὰ χαρά, νὰ γίνεις γαῖδαρος ἀπὸ περίσσεια καὶ σοφία.

Ἐνας τέλειος σοφὸς δὲν ἀκολουθεῖ εὐχαρίστως τοὺς πιὸ λοξοὺς δρόμους; Τὰ φαινόμενα μᾶς τὸ διδάσκουν αὐτό, ὦ Ζαρατούστρα, — τὸ φαινόμενό σου!»

— «Καὶ σύ, γιὰ νὰ τελειώσωμε, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα καὶ στράφηκε πρὸς τὴ μεριὰ τοῦ δυσειδέστατου τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπου, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἴναι πεσμένος στὸ ἔδαφος, ἔχοντας ὑψωμένα τὰ χέρια του κατὰ τὸ γαῖδαρο (γιατὶ τοῦ ἔδινε νὰ πιεῖ κρασί), λέγε, ὦ ἀκατανόμαστε, τί ἔκανες ἐδῶ;

Μοῦ φαίνεσαι ἀλλαγμένος, τὰ μάτια σου λάμπουν, ὁ μανδύας τοῦ ὑπέροχου τυλίγει τὴν ἀσκήμια σου: τί ἔκανες;

Εἶναι ἀλήθεια, λοιπόν, αὐτὸ ποὺ λένε τούτοι δῶ, — πῶς τὸν ἀνάστησες πάλι, δηλαδή; Καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ; Δὲν ὑπῆρχε λόγος, λοιπόν, νὰ σκοτωθεῖ καὶ νὰ χαθεῖ;

Κι ὁ ἴδιος ἐσύ μοῦ φαίνεσαι ἀναστημένος: τί ἔκανες; Τί μετέστρεψες; Γιατί μετέστρεφθηκες; Λέγε, ὦ ἀκατανόμαστε!»

«᾽Ω Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκεν ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος, εἶσαι πανούργος!

Ἄν αὐτὸς ζεῖ ἢ ἂν ἀναζεῖ ἢ ἂν δικαιολογημένα πέθανε, — ποιὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς δυὸ τὸ ξέρει καλύτερα αὐτό; Σὲ ρωτῶ.

Πλὴν ξέρω ἕνα, ποὺ τὸ ἔμαθα ἀπὸ σένα τὸν ἴδιον ἄλλοτε, ὦ Ζαρατούστρα: αὐτὸς ποὺ πιὸ δικαιολογημένα θέλει νὰ σκοτώσει, γελᾷ.

«Δὲν σκοτώνει κανεὶς μὲ τὴν ὀργή, παρὰ μὲ τὸ γέλιο» — ἔτσι ἔλεγες ἄλλοτε. ᾽Ω Ζαρατούστρα, ὦ Κρυφέ, ὦ Ἐξολοθρευτῆ: δίχως ὀργή, ὦ πιὸ ἐπικίνδυne Ἄγιε, — εἶσαι ἕνας πανούργος!»

ΤΟΤΕ, όμως, έγινε, ὁ Ζαρατούστρα, ξσφνιασμένος ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τῶν πανούργων αὐτῶν, νὰ πηδήσει πίσω κατὰ τὴ μπασιά τῆς σπηλιάς του, καί, στρέφοντας πρὸς ὄλους μαζί τοὺς ξένους του, νὰ φωνάξει μὲ δυνατὴ φωνή:

«ὦ βωμολόχοι, ὦ παλιάτσοι! Γιατί ὑποκρίνεστε καὶ κρύβετε μπροστά μου;

Ἡ καρδιά ὄλων σας σφάδασε ἀπὸ χαρὰ καὶ κακία, ποὺ ξαναγίνατε ἐπιτέλους σὰν τὰ παιδάκια, εὐσεβεῖς δηλαδή, —

ποὺ ξανακάνατε ἐπιτέλους ὅπως κάνουνε τὰ παιδάκια, προσευχηθήκατε, δηλαδή, ἐνώσατε τὶς παλάμες σας κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι σας καὶ εἶπατε «Θεούλη μας»!

Τώρα, όμως, ἀδειάσατέ μου αὐτὸ τὸ δωμάτιο τῶν παιδιῶν, τὴ δική μου σπηλιά, ὅπου κουβαλήσατε σήμερα ὄλα τὰ παιδιαφοκαμώματα. Δροσίσατε ἔξω ἀπὸ δῶ τὴ γιομάτη ζέση παιδικὴ ἀποκοτιά σας καὶ τὸ θόρυβο τῶν καρδιῶν σας!

Φυσικά: ὅν ἐξ γίνετε σὰν τὰ παιδάκια δὲν πρόκειται νὰ μπῆτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (Κι ὁ Ζαρατούστρα ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο πρὸς τὰ πάνω.)

Μὰ ἐμεῖς δὲν τὴ θέλουμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν: ἀνδρωθήκαμε. — κ' ἔτσι θέλουμε τὴ βασιλεία τῆς γῆς.»

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ἄρχισε ὁ Ζαρατούστρα νὰ μιλεῖ: «ὦ καινούργοι μου φίλοι, εἶπε, — ὦ ἀξιοθαύμαστοι, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, πόσο μοῦ ἀρέσετε τώρα, —

ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ξαναγενήκατε εὐθυμοὶ! Ὅλοι σας ἀνθήσατε, ἀληθινὰ: μοῦ φαίνεται πὼς γιὰ λουλούδια σὰν καὶ σὰς χρειάζονται καινούργιες γιορτές,

μιὰ μικρὴ, γενναία τρέλλα, μιὰ ὁποιαδήποτε λατρεία Θεοῦ καὶ γιορτὴ γαιδάρου, ἕνας ὁποιοσδήποτε γέρο Ζαρατούστρα, εὐθυμος καὶ τρελλός, ἕνας σφοδρὸς ἄνεμος ποὺ νὰ φυσᾷ φῶς στὶς ψυχές σας.

Μὴν ξεχάσετε τούτη τὴ νύχτα κι αὐτὴ τὴ γιορτὴ τοῦ γαιδάρου, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Τὴ ν ἐφεύρατε κοντά μου, κι αὐτὸ τὸ θεωρῶ καλὸ σημάδι, — κάτι τέτοια τὰ ἐφευρίσκουμε μόνον ἀναρρώνοντες!

Καὶ ξαναγιορτάσατέ τὴν αὐτὴν τὴν ἑορτὴ τοῦ γαιδάρου, κάνετε τὸ αὐτὸ γιὰ χάρη σας, κάνετε τὸ καὶ γιὰ χάρη μου! Καὶ εἰς μνήμην μου!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

1

ΣΤΟ μεταξύ, όμως, ο ένας ύστερα από τον άλλον είχανε βγει στον άνοιχτον αέρα και στην δροσερή, συλλογισμένη νύχτα πλην ο ίδιος ο Ζαρατούστρα οδήγησεν έξω, κρατώντας τον από τὸ χέρι τὸ δυσειδέστατο τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τοῦ δείξει τὸ νυχτερινὸ κόσμο του καὶ τὸ μεγάλο στρογγυλὸ φεγγάρι καὶ τοὺς ἀσημένιους καταρράχτες ποὺ εἰσκόπονταν κοντὰ στὴ σπηλιά του. Στὸ τέλος σταθήκανε ἡσυχοὶ ἐκεῖ, ὁ ένας πλάϊ στὸν ἄλλο, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολὺ γέροὶ ἄνθρωποι, μὰ μὲ παρηγορημένη, γενναία καρδιά κι ἀπορούσανε ποὺ ὅλα τοὺς φαίνονταν πολὺ ὠραῖα πάνω στὴ γῆ. Ἀλλὰ ἡ μυστικότητα τῆς νύχτας ὀλοένα ἔμπαινε μέσα τους κι ὀλοένα γιόμωνε τὴν καρδιά τους. Καὶ πάλι ὁ Ζαρατούστρα συλλογίστηκε μέσα του: «ὦ, πόσο μοῦ ἀρέσουνε τώρα αὐτοὶ οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι!» — μὰ δὲν τὸ εἶπε φωναχτά, γιὰτὶ σεβάστηκε τὴν εὐτυχία τους καὶ τὴ σιωπὴ τους. —

Ξαφνικά, όμως, ἔγινε αὐτὸ ποὺ ἐκείνη τὴν ἐκπληκτικὴ, μακρὴν ἡμέρα στάθηκε τὸ πιὸ ἐκπληκτικόν: ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος ἄρχισε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ γιὰ τελευταία φορὰ νὰ γλουγλουτίζει καὶ νὰ ξεφυσᾷ, κι ὅταν κατάρφερε νὰ βρεῖ τίς λέξεις, γιὰ δὲς, ἀπὸ τὸ στόμα του πήδησε ἕνα ἐρώτημα στρογγυλὸ καὶ καθαρὸ, ἕνα καλὸ, βαθύ, σαφὲς ἐρώτημα, ποὺ ἔκανε τὴν καρδιά ὅλων αὐτῶν ποὺ τὸν ἄκουγαν νὰ συγκινηθεῖ μέσα στὸ κορμὶ τους.

«Φίλοι μου, εἶπε ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος, πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό; Ἐξ αἰτίας τῆς μέρας αὐτῆς — εἶμαι γιὰ πρώτη φορὰ εὐχαριστημένος, ποὺ ἔζησα ὀλόκληρη τὴ ζωὴ.

Καὶ δὲν μοῦ φαίνεται ἀρκετὸ ὅ,τι μαρτυρῶ. Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ζεῖ κανεὶς στὴ γῆ: Μιὰ μέρα, μιὰ γιορτὴ μὲ τὸν Ζαρατούστρα μ' ἔμαθε ν' ἀγαπῶ τὴ γῆ.

«Αὐτό 'ταν — ἡ ζωὴ;» θὰ πῶ στὸν θάνατο: «Ἐμπρός, λοιπόν! ἄλλη μιὰ φορὰ!»

Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό, φίλοι μου; Δὲ θὰ πῆτε τὸ ἴδιο καὶ σεῖς στὸν θάνατο: Αὐτό 'ταν ἡ ζωὴ; Γιὰ χάρη τοῦ Ζαρατούστρα, ἔμπρός! Ἀλλή μιὰ φορὰ!» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος, πλην τὸ μεσονύχτι δὲ θ' ἀργεῦσε νὰ φτάσει. Καὶ τί νομίζετε, ἄραγε, ὅτι συνέβηκε τότε; Μόλις οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι ἄκουσαν τὴν ἐρώτησίν του, ἀποχτήσανε ξαφνικὰ συνείδηση τῆς ἀλλαγῆς τους καὶ τῆς θεραπείας τους, καὶ τοιοῦς ἦταν αὐτὸς ποὺ τοὺς τίς ἔδωκε: τότε πήδησανε πάνω πρὸς τὸν Ζαρατούστρα γιομάτοι εὐγνωμοσύνη, σεβασμὸ κι ἀγάπη, καὶ τοῦ φιλοῦσαν τὰ χέρια, καθένας καὶ μὲ τὸν δικό του τρόπο: ἔτσι, ποὺ ἄλλοι γελοῦσαν, ἄλλοι κλαίγανε. Μὰ ὁ γέρο πρεσβήτης χόρευε ἀπὸ εὐχαρίστηση· κι ἔδινε

καί, κατὰ πῶς πιστεύουμε μερικοὶ διηγηματογράφοι, τῇ στιγμῇ κείνῃ ἦταν γιομάτος γλυκὸ κρασί, τὸ ἴδιο ἦτανε, κι ἀκόμα περισσότερο, γιομάτος γλυκιὰ ζωὴ κ' εἶχε ἀπαρνηθεῖ κάθε κούραση. Ὑπάρχουμε μάλιστα κ' ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουμε νὰ ποῦν ὅτι εἶχε χόρεψε κι ὁ γαῖδαρος τότε: γιατί δὲν ἦταν τοῦ βρόντου ποὺ τὸν εἶχε ποτίσει προτιήτερα κρασί ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπος. Δὲν ἔχει, ὅμως, καμιὰ σημασία ἀν ἔγιναν ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς τὰ πράγματα· κι ἀν ἀλήθεια δὲν χόρεψε ὁ γαῖδαρος ἐκεῖνο τὸ βράδι, γίνανε, ὅμως, πολὺ μεγαλύτερα καὶ παραδοξώτερα, νὰ θαυμάζει κανεῖς, πράγματα, ἀπ' ὅσο θὰ μπορούσε νὰ ἴσως ἔχορὸς ἐνὸς γαϊδάρου. Κοντολογίης, ἔτσι ὅπως λέει καὶ ὁ παροιμιακὸς λόγος τοῦ Ζαρατούστρα: «τί σημασία ἔχει»;

2

Ἀλλ' ὁ Ζαρατούστρα, δταν ἔγινε αὐτὸ ποὺ ἔγινε μὲ τὸν δυσειδέστατο τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπο, στεκότανε ἐκεῖ σὰ μεθυσμένος: τὸ βλέμμα του ἔσβηνε, ἡ γλῶσσα του τραύλιζε, τὰ πόδια του τρέκλιζαν. Καὶ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ μαντέψει ποιὲς σκέψεις τρέχανε μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Ζαρατούστρα; Ἦταν φανερό, ὅμως, πῶς τὸ πνεῦμα του πήγαινε πρὸς τὰ πίσω καὶ πετοῦσε πρὸς τὰ μπρὸς κ' ἦτανε σὲ μακρυνὰ μάκρη καὶ σάμπως «σὲ ψηλὸ διάσελο, ὅπως εἶναι γραμμένο, ἀνάμεσα σὲ δυὸ θάλασσες,

— ἀνάμεσα στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον, ὁδοιπορώντας σὰν βαρὺ σύννεφο». Σιγὰ-σιγὰ, ὅμως, ἐνῶ οἱ ἀνώτεροι ἀνθρώποι τὸν κρατοῦσαν στὰ χέρια τους, ξαναρχότανε στὰ σύγκαλά του κι ἀπόδιωχνε μὲ τὸ χέρι τὴν πίεση ἐκείνων πρὸς τοῦ ἐπιδοσιλεύαντε τόσες τιμὲς καὶ περιποιήσεις· δὲ μιλοῦσεν, ὅμως. Πλήν, ξαφνικά, ἔστρεψε ἀπότομα τὸ κεφάλι του γιατί φάνηκε πῶς σὰ νὰ ἴκουσε κάτι: τότε ἔβαλε τὸ δάχτυλο στὸ στόμα, σημεῖο νὰ ἡσυχάσουνε, καὶ εἶπε: «Ἐ λ ᾶ τ ε!»

Κι ἀμέσως ἔγινε σιωπὴ καὶ μυστικότητα γύρω του· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ βάθος ἔφτανε ἀργὰ ὡς ἐκεῖ πάνω ὁ ἦχος μιᾶς καμπύνας. Ὁ Ζαρατούστρα ἔστησε τ' αὐτὴ κατὰ τὴ μεριά ἀπ' ὅπου ἐρχότανε, καθὼς κ' οἱ ἀνώτεροι ἀνθρώποι· ὕστερα, ὅμως, ἔβαλε γι ἀλλή μιὰ φορὰ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα του καὶ ξανάπε: «Ἐ λ ᾶ τ ε! Ἐ λ ᾶ τ ε! Εἶ ν α ι π ι ᾶ μ ε σ ᾶ ν υ χ τ α!» — κ' ἡ φωνὴ του εἶχε ἀλλάξει. Μὰ δὲ σάλεψε ἀκόμα ἀπὸ τὴ θέση του: τότε ἀπλώθηκε πρὸς βαθιὰ ἀκόμη σιωπὴ καὶ μυστικότητα καὶ ὅλα ἀκρουμάζονταν, ἀκόμη κι ὁ γαῖδαρος, καὶ τὰ ζῶα ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ Ζαρατούστρα, ὁ ἀετὸς καὶ ὁ ὄφις, καθὼς καὶ ἡ σπηλιὰ τοῦ Ζαρατούστρα καὶ τὸ μεγάλο, παγερὸ φεγγάρι κ' ἡ ἴδια ἡ νύχτα. Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, ἔβαλε γιὰ τρίτη φορὰ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα του κ' εἶπε:

«Ἐ λ ᾶ τ ε! Ἐ λ ᾶ τ ε! Ἄς π ᾶ μ ε τ ῶ ρ α! Εἶ ν α ι ῶ ρ α! Ἄς π ᾶ μ ε μ ἔ σ α σ τ ῆ ν ὕ χ τ α!»

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι, εἶναι πιά μεσάνυχτα: γι' αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς πῶ κάτι στ' αὐτί, ὅπως ἐκείνη ἢ παλιὰ κοιμπάνα μου τὸ λέει στὸ αὐτί, —

τόσο μυστικά, τόσο τρομαγμένα, τόσο ἐγκαρδιακά, ὅπως μου τὸ λέει ἐκείνη ἢ κοιμπάνα τοῦ μεσονυχτιοῦ, ποὺ ἔχει ζήσει περισσότερο ἀπ' ὅσο ἓνας ἄνθρωπος:

— ποὺ μέτρησε κιόλας τὰ ἐδυνηρὰ χτυπήματα τῶν καρδιῶν τῶν πατέρων σας — ἄχ, ἄχ! πόσο ἀναστενάζει! πόσο γελά μέσα στ' ὄνειρό του! τὸ παλιό, βαθύ, μεσονύχτι!

Σιωπή! Σιωπή! Ξάφνου ἀκούστηκε κάτι ποὺ τὴν ἡμέρα δὲν ἔχει δικαίωμα ν' ἀκουσθεῖ: τώρα, ὅμως, στὸν δροσερὸν ἀέρα, περὶ κάθε θόρυβος τῆς καρδιάς σας ἠσύχασε, —

— τώρα μιλά, τώρα ἀκούγεται, τώρα γλιστρᾷ στὶς νυχτωμένες, ἀγρυπνες ψυχές: ἄχ! ἄχ! πόσο ἀναστενάζει! πόσο γελά μέσα στ' ὄνειρό του!

— δὲν τὸ ἀκούς, πόσο μυστικά, τρομαγμένα, ἐγκαρδιακὰ σ' οὐ μιλά τὸ παλιό, βαθύ, βαθύ μεσονύχτι;

ᾠ ἄνθρωπε, ἔχε τὸ νοῦ σου!

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ μου! Ποῦ πῆγεν ὁ χρόνος; Δὲ βυθίστηκα σὲ βαθιὰ πηγάδια; Ὁ κόσμος κοιμᾶται —

ᾠ! ᾠ! Τὸ σκυλὶ κύρλιάζει, τὸ φεγγάρι λάμπει. Καλύτερα νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ σᾶς πῶ τί σκέφτεται τώρα δὴ ἡ μεσονύχτια καρδιά μου.

Τώρα πέθανε κιόλας. Πάει. Ἀράχνη, γιατί ἀραχνιάζεις γύρω μου; Θέλεις αἷμα; ᾠ! ᾠ! Ἡ δροσιὰ πέφτει, ἡ ὥρα φτάνει —

— ἡ ὥρα ποὺ με κάνει καὶ τουρτουρίζω καὶ κρυώνω, ποὺ ρωτᾷ καὶ ρωτᾷ: «ποιός ἔχει ἀρκετὴ καρδιά γι' αὐτό;

— ποιός θὰ γίνεῖ ὁ κύριος τῆς γῆς; Ποιός θὰ πεῖ: ἔτσι θὰ τρέχετε, ὦ μεγάλα καὶ μικρὰ ρεύματα!»

— ἡ ὥρα σιμώνει: ὦ ἄνθρωπε, ὦ ἀνώτερε ἄνθρωπε, ἔχε τὸ νοῦ σου! ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι γιὰ λεπτὰ αὐτιά, γιὰ τ' αὐτιά σου — τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα τί λένε;

ΜΕ ΠΑΡΑΣΕΡΝΕΙ, ἡ ψυχὴ μου χορεύει. Καθημερινὴ δουλειά! Ποιός θὰ γίνεῖ ὁ κύριος τῆς γῆς;

Τὸ φεγγάρι εἶναι παγερό, ὁ ἄνεμος σωπαίνει. ᾠ! ᾠ! Πετάξατε κιόλας ἀρκετὰ ψηλά; Χορέψατε: μὰ ἓνα πτόδι δὲν εἶναι κανένα φτερό.

ᾠ καλοὶ χορευτές, τώρα πιά πέρασε κάθε χαρά: τὸ κρασί ἔγινε ξύδι, κάθε κύπελλο μαλάκωσε, οἱ τάφοι ψελλίζουν.

Δὲν πετάξατε ἄρκετὰ ψηλά: τώρα πιά οἱ τάφοι ψελλίζουν: «σώσετε, ἀλήθεια, τοὺς νεκρούς! Γιατί ὑπάρχει τόσο μακριὰ νύχτα; Δὲ μᾶς μεθᾶ τὸ φεγγάρι;»

ᾠ ἄνωτεροι ἄνθρωποι, σώσετε, ἀλήθεια, τοὺς τάφους, ξυπνήσετε τὰ πτώματα! Ἄχ, γιατί σκάβει ἀκόμα τὸ σκουλήκι; Σιμώνει, σιμώνει ἡ ὥρα, —

— βομβίζει ἡ καμπάνα, τρυλλίζει ἀκόμα ἡ καρδιά, σκαλίζει ἀκόμα τὸ σαράκι, τῆς καρδιάς τὸ σκουλήκι. Ἄχ! Ἄχ! Βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος!

6

ΛΥΡΑ γλυκιά! Λύρα γλυκιά! Ἄγαπῶ τὸν ἦχο σου, τὸν μεθυσμένο, φρυνένιον ἦχο σου! — ἀπὸ πόσο παλιά, ἀπὸ πόσο μακριὰ μου ἔρχεται ὁ ἦχος σου, πέρα ἀπὸ δῶ, ἀπὸ τὰ τέλματα τῆς ἀγάπης!

ᾠ παλιά καμπάνα, ὦ γλυκιά λύρα! Κάθε πόνος σου ραγίζει τὴν καρδιά, ὁ πόνος τοῦ πατέρα, ὁ πόνος τῶν πατέρων, ὁ πόνος τῶν προγόνων· ὁ λόγος σου ὠρίμασε, —

— ὠρίμασε σὰν χρυσὸ φθινόπωρο καὶ σὰν ἀπομεσήμερο, σὰν τὴν ἐρημιτικὴν καρδιά μου — τώρα δὲ λές: κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος ὠρίμασε, τὸ σταφύλι μελαχρινίζει,

— τώρα πιά θέλει νὰ πεθάνει, ἀπὸ εὐτυχία νὰ πεθάνει. ᾠ ἄνωτεροι ἄνθρωποι, δὲν τὸ νιώθετε; Μιὰ εὐωδιὰ μυστικὰ διαχύνεται,

— μιὰ μυρωδιὰ καὶ μιὰ εὐωδιὰ τῆς αἰωνιότητος, μιὰ εὐωδιὰ ροδοχρυσομελάχρινου κρασιοῦ παλιάς εὐτυχίας,

— μεθυσμένης εὐτυχίας μεσονύχτιου θανάτου, ποὺ τραγουδᾷ: βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος, πιὸ βαθὺς ἀπὸ ὅσο ἔκρινε ἡ μέρα!

7

ΑΦΗΣΕ με! Ἄφησέ με! Εἶμαι πολὺ καθαρὸς γιὰ σένα. Μὴ μ' ἀγγίζεις! Τώρα δὲ δὲν τελειώθηκε ὁ κόσμος μου;

Τὸ δέρμα μου εἶναι πάρα πολὺ καθαρὸ γιὰ τὰ χέρια σου. Ἄφησέ με, ὦ κουτή, ἀγροίκα, πνιγηρὴ μέρα! Πιὸ φωτεινὸ δὲν εἶναι τὸ μεσονύχτι;

Οἱ πιὸ καθαροὶ θὰ γίνουνε οἱ κύριοι τῆς γῆς, οἱ πιὸ ἀγνωστοί, οἱ πιὸ δυνατοί, οἱ μεσονύχτιες ψυχές, ποὺ εἶναι φωτεινότερες καὶ βαθύτερες ἀπ' ὅλες τὶς μέρες.

ᾠ μέρα, γιὰ μένα ψάχνεις; Τὴν εὐτυχία μου γιὰ νὰ βρεῖς πασπατεύεις; Εἶμαι πλούσιος γιὰ σένα, μοναχικός, ἕνας θησαυρός, ἕνα χρηματοφυλάκιο;

ᾠ κόσμε, μὲ θέλεις; Σοῦ φαίνομαι κοσμικός; Σοῦ φαίνομαι πνευματικός; Σοῦ φαίνομαι θεϊκός; Ἄλλ' ὦ μέρα κι ὦ κόσμε, εἴσαστε πολὺ μολυβένιοι, —

— ἄν εἶχατε πιὸ ἔξυπνα χέρια, ἄν ζητούσατε νὰ πιάσετε μιὰ πιὸ βαθιὰν εὐτυχία, μιὰ πιὸ βαθιὰ δυστυχία, νὰ πιάσετε ἓναν ὅποιονδήποτε Θεό, ἐμένα δὲν θὰ μὲ πιάνετε:

— ἡ δυστυχία μου, ἡ εὐτυχία μου εἶναι βαθιά, ὦ παράξενη μέρα, κι ὥστόσο δὲν εἶμαι κανένας Θεός, καμιὰ κόλαση Θεοῦ: ἡ ὀδύνη του βαθιά 'ναι...

8

Ἡ ΟΔΥΝΗ τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ βαθιά, ὦ παράξενε κόσμε! Ψάξε νὰ πιάσεις τὴν ὀδύνη τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἐμένα! Τί εἶμαι ἐγώ; Μιὰ μεθυσμένη γλυκιὰ λύρα, —

— μιὰ μεσονύχτια λύρα, μιὰ φρυνένια καμπάνα, ποὺ κανένας δὲν ἐννοεῖ, μὰ ποὺ πρὲς εἶ νὰ μιλά μπροστὰ σὲ κουφούς, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατί δὲν μ' ἐννοεῖτε!

Πάει! Πάει! ὦ νεότητα! ὦ μεσημέρι! ὦ ἀπομεσήμερο! Τώρα πιά ἦρθε τὸ βράδι καὶ ἡ νύχτα καὶ τὰ μεσάνυχτα, — ὁ σκύλος οὐρλιάζει, ὁ ἄνεμος:

— δὲν εἶναι ἓνας σκύλος ὁ ἄνεμος; Μουγκρίζει, γαυγίζει, οὐρλιάζει! ὦ ἄχ! ὦ ἄχ! πῶς στενάζει! πῶς γελά, πῶς βογγᾷ κι ἀγκομαχᾷ τὸ μεσονύχτι!

Πόσο νηφάλια μιλά αὐτὴ ἡ μεθυσμένη ποιήτρια! Ξεπέρασε μήπως τὸ μεθύσι τῆς; Ξαγρύπνησε; Μηρυκάζει πάλι;

τὸν πόνον τῆς μηρυκάζει πάλι, στ' ὄνειρό τῆς, ἡ παλιά, βαθιά ὦρα τοῦ μεσονυχτιοῦ, καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα τὴ χαρὰ τῆς. Τὴ χαρὰ τῆς ἀκριβῶς, γιατί ἀφοῦ ὁ πόνος κιόλας εἶναι βαθύς: ἡ χαρὰ 'ναι πιὸ βαθιά ἀπὸ τῆς καρδιᾶς τὸν πόνον.

9

ὦ ΚΛΗΜΑ ἀμπέλου! Γιατί μ' ἐπαινᾷς; Σ' ἔκοψα ἀλήθεια! Εἶμαι σκληρός, ματώνεις — : τί θέλει ὁ ἔπαινος τῆς μεθυσμένης μου σκληρότητας;

«Ὅ,τι τελειώθηκεν, ὅ,τι ὠρίμασε — θέλει νὰ πεθάνει!» αὐτὸ λές. Εὐλογημένο, εὐλογημένο νὰ 'ναι τὸ μαχαίρι τοῦ ἀμπελουργοῦ! Μὰ κάθε τι ἀνώριμο θέλει νὰ ζήσει: ἀλλοίμονο!

Ὁ πόνος λέει: «Πέρασε! Φύγε, ὦ πόνε!» Μὰ ὅλα, κάθε τι ποὺ ὑποφέρει, θέλει νὰ ζήσει, γιὰ νὰ ὠριμάσει καὶ νὰ εὐθυμήσει καὶ νὰ ἐπιθυμήσει,

— νὰ ἐπιθυμήσει τὸ πιὸ μακρυνό, τὸ πιὸ ὑψηλό, τὸ πιὸ φωτεινό. «Θέλω κληρονόμους, ἔτσι λένε ὅλα, κάθε τι ποὺ ὑποφέρει, θέλω παιδιὰ, δὲ θέλω τὸν ἑαυτό μου,» —

ἡ χαρὰ, ὅμως, δὲ θέλει κληρονόμους, οὔτε παιδιὰ, — ἡ χαρὰ θέλει τὸν ἑαυτό τῆς, θέλει αἰωνιότητα, θέλει ἐπιστροφή, θέλει κάθε τι ποὺ εἶναι αἰώνια ἴδιο.

Ὁ πόνος λέει: «Σπάσε, ματώσου, καρδιά! Περπάτησε,

πόδι! Φτερό, πέταξε! Φύγε, μακρυά, πόνε!» Ἐμπρός, λοιπόν!
Ἐμπρός! ὦ γέρικη καρδιά μου: ἡ ὀδύνη λέει: «ἀφανίσου»!

10

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι τί λέτε; Εἶμαι προφήτης; Ἐνας ὄνειροπόλος; Μεθυσμένος; Ἐνας ὄνειροκρίτης; Μιά μεσονύχτια καμπάνα;

Μιά σταγόνα δροσιάς; Μιά ἀναθυμίαση καὶ μιὰ εὐωδιὰ τῆς αἰωνιότητος; Δὲν τὸ ἀκούσατε; Δὲν τ' ἐσφραθήκατε; Τώρα δὲ τελειώθηκεν ὁ κόσμος μου, τὸ μεσονύχτι εἶναι καὶ μεσημέρι, —

Ὁ πόνος εἶναι καὶ χαρὰ, ἡ κατάρρα εἶναι κ' εὐλογία, ἡ νύχτα εἶναι κ' ἓνας ἥλιος, — φύγετε μακρυά, ἀλλοιῶς θὰ διδαχθῆτε πῶς: ἓνας σοφὸς εἶναι καὶ τρελλός.

Εἶπατε ποτὲ Ναὶ σὲ καμιὰ χαρὰ; ὦ φίλοι μου, τότε εἶπατε Ναὶ καὶ σ' ὄλους τοὺς πόνους. Ὅλα τὰ πράγματα εἶναι δεμένα συναμετάξυ τους, συρραμένα, ἐρωτευμένα, —

— θελήσατε ποτὲ νὰ ἐπαναληφθεῖ ὅ,τι ἔγινε κάποτε; Ἄν εἶπατε ποτὲ «μοῦ ἀρέσεις, εὐτυχία! μοῦ ἀρέσεις, φευγαλέο γλίστρημα! μοῦ ἀρέσεις, στιγμή!», τότε θελήσατε νὰ ἐπιστρέψουν ὄλα!

— Ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὄλα αἰώνια, ὄλα δεμένα συναμετάξυ τους, συρραμένα, ἐρωτευμένα, ὦ, ἔτσι ἀγαπήσατε τὸν κόσμο, —

— ὦ Αἰώνιοι, τὸν ἀγαπήσατε αἰώνιο καὶ παντοτινό: κ' εἶπατε καὶ στὸν πόνο: πέρασε, μὰ ξαναγύρισε! Πλὴν αἰωνιότητα κάθε χαρὰ θέλει!

11

ΚΑΘΕ χαρὰ θέλει τὴν αἰωνιότητα ὄλων τῶν πραγμάτων, θέλει μέλι, θέλει ξύδι, θέλει μεθυσμένα μεσάνυχτα, θέλει τάφους, θέλει τὰ παρηγορητικὰ δάκρυα τῶν τάφων, θέλει τὸ χρυσὸ σούρουπο —

καὶ τί δὲ θέλει ἡ χαρὰ! εἶναι πιὸ διψασμένη, πιὸ ἐγκαρδιακή, πιὸ πεινασμένη, πιὸ τρομαγμένη, πιὸ κρυφὴ ἀπὸ κάθε πόνο, θέλει τὸν ἑαυτό της, δαγκώνει τὸν ἑαυτό της, ἡ θέληση τοῦ δαχτυλιδιοῦ παλεύει μέσα της, —

— θέλει ἀγάπη, θέλει μῖσος, εἶναι ὑπέρπλουτη, δωρίζει, πετᾷ, ζητιανεύει νὰ τὴν πάρουνε, εὐγκωμονεῖ αὐτὸν ποὺ τὴν παίρνει, θὰ ἤθελε πολὺ νὰ τὴ μισοῦνε,

τόσο πλούσια εἶναι ἡ χαρὰ, ποὺ διψᾷ νὰ πονέσει, διψᾷ τὴν Κόλαση, τὸ μῖσος, τὴ ντροπή, τὸ σακάτεμα, τὸν κόσμο, —
γιατὶ ὁ κόσμος αὐτός, ὦ τὸν γνωρίζετε δά!

ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἐσᾶς λαχταρᾷ ἡ χαρὰ, ἡ ἀδάμαστη,

ἡ μακάρια, — τὸν πόνο σας, ὦ ἀποτυχημένοι! Τοὺς ἀποτυχημένους λαχταρᾷ κάθε αἰώνια χαρά.

Γιατὶ κάθε χαρὰ θέλει τὸν ἐαυτό της, θέλει καὶ τὸν πόνο τῆς καρδιάς! ὦ εὐτυχία! ὦ πόνε! ὦ, σπάσε, καρδιά! ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, διδαχτήτε το, ἀλήθεια πὼς κάθε χαρὰ θέλει αἰωνιότητα.

— Ἡ χαρὰ θέλει τὴν αἰωνιότητα δλων τῶν πραγμάτων, βαθιά, βαθιὰν αἰωνιότητα θέλει!

12

ΜΑΘΑΤΕ τώρα πιά τὸ τραγούδι μου; Μαντέψατε τί θέλει; Ἔ, λοιπόν, ἐμπρός! ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τραγουδήσατέ μου, λοιπόν, τὸ τραγούδι μου ὅλοι ἕναν γύρο!

Τραγουδήσατέ μου τώρα τὸ τραγούδι μου ποὺ τ' ὀνομά του εἶναι «Ἄλλη μιὰ φορά», καὶ ποὺ τὸ νόημά του εἶναι «εἰς τὸν αἶωνα τῶν αἰώνων!» — τραγουδήσατε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἕνα γύρο ὅλοι, τὸ τραγούδι μου!

ὦ ἄνθρωπε! ἔχε τὸ νοῦ σου!

Τὰ βαθιά μεσάνυχτα τί λένε;

«Κοιμόμεν, κοιμόμεν....»

«Ἐχὼ ἀπὸ βαθὺ ὄνειρο ξυπνήσει: —

«Βοθὺς εἶναι ὁ κόσμος,

«πὶο βοθὺς ἀπ' ὅσο ἔκρινε ἡ μέρα.

«Ἡ ὀδύνη του βαθιά ἔναι....»

«Ἡ χαρὰ — πὶο βαθιά ἀπὸ τῆς καρδιάς τὸν πόνο:

«Ἡ ὀδύνη λέει: ἀφανίσου!

«Πλὴν αἰωνιότητα κάθε χαρὰ θέλει....»

«...Βαθιά, βαθιὰν αἰωνιότητα θέλει!»

ΤΟ ΣΗΜΑΔΙ

ΤΟ ΠΡΩ·Ι·, ὅμως, ὕστερα ἀπὸ κείνη τὴ νύχτα, ὁ Ζαρατούστρα πήδησε ἀπὸ τὸ στρώμα του, ἔζωσε τὰ νεφρά του καὶ βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιά του, λάμποντας καὶ δυνατός, σὰν ἕνας πρωῖνος ἥλιος, ποὺ βγαίνει ἀπὸ σκοτεινὸ βουνό.

«ὦ μεγάλο ἄστρο, εἶπε, ὅπως εἶχε πεῖ κ' ἕναν ἄλλον καιρό, ὦ βαθὶ μάτι τῆς εὐτυχίας, τί θὰ γινόταν ἡ εὐτυχία σου ἂν δὲν εἶχες αὐτοὺς ποὺ φωτίζεις;

Κι ἂν ἔμεναν στὰ δωμάτιά τους, ἐνῶ ἐσὺ ἔχεις κιόλας ξυπνήσει κ' ἔρχεσαι καὶ ὀδωρίζεις καὶ μοιράζεις: πόσο θὰ ὀργιζόταν ἡ περήφανη ντροπὴ σου!

Ἔ, λοιπόν! οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι κοιμούνται ἄκεμα, ἐνῶ ἐγὼ ἔχω ξυπνήσει: δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀληθινοὶ συνοδοιπόροι μου! Δὲν εἶναι οὗτοὶ ποὺ περιμένω ἐδῶ, στὰ βουνά μου.

Θέλω νὰ πάω στὸ ἔργο μου, στὴ μέρα μου: αὐτοί, ὅμως, δὲν